

Camil TĂNĂSESCU

CRIMINOLOGIE

Camil TĂNĂSESCU

CRIMINOLOGIE

– Curs universitar –

Universul Juridic

București

-2012-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2012, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICĂTE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TĂNĂSESCU, CAMIL

Criminologie / curs universitar / Camil Tănăsescu. – București :

Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-955-8

343.9

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL telefon: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: tel./fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

I. EPOCA STRĂVECHE ȘI EPOCA VECHE A CIVILIZAȚIEI UMANE

A. VESTIGIILE PALEOLITICULUI

Antichitatea primitivă (paleoliticul – Epoca Pietrei vechi) este cea mai lungă epocă din istoria umană și începe din Pleistocenul Inferior, anul 600.000 î.Hr. și sfârșește în anul 10.000 î.Hr. Prehominizii care sunt jumătate animale și jumătate oameni (australopitecii, „*maimuțe antropoide – Dreopitheus*) au creat „*cultura de prund*”. Apar *pitecantropii (Homo erectus, pihecanthropus – omul maimuță)*, care cunoscând efectele binefăcătoare ale focului, se adăpostesc și își stabilizează existența în peșteri. În Pleistocenul Mijlociu apare omul de Neanderthall, iar în perioada ultimei glaciațiunii apare Homo Sapiens (Cro-Magnon). La sfârșitul Pleistocenului se formează rasele umane: mongoloidă, negridă, europidă, australidă. Civilizația umană se afirmă în această perioadă prin confecționarea și utilizarea uneltelor de piatră, prin viețuirea în grupuri, formarea îndeletnicirii de prindere a animalelor mării, prin adorația față de zeița fertilității, prin încurajarea vrăjitoriei pentru înlăturarea răului¹.

Epoca Pietrei Mijlocii (Mezoliticul) care începe în anul 10.000 î.Hr. se manifestă prin restrângerea grupurilor de indivizi și popularea zonelor apropiate de ape, prin domesticirea animalelor, cultivarea pământului și comercializarea unei părți din produse².

Epoca Pietrei Noi (Neoliticul) se remarcă prin construirea caselor rectangulare din cărămidă uscată, a camerelor mortuare și a unor fortificații. În această perioadă se întărește comerțul, apare cultura ceramicii și credința în viața de după moarte³.

În anul 3000 î.Hr. are loc „*Marele potop*” constând în inundații, cutremure și incendii devastatoare (eveniment consemnat atât în Biblie, cât și în „*Epopoea lui Ghilgameș*”). Urmează dezvoltarea civilizației umane pe lângă marile orașe de lângă fluvii, care va permite organizarea schimburilor de mărfuri, a vieții sociale, abordarea artei și implicit, diferențierea dintre indivizi pe criterii de acumulare a averii și de meserii. Divizarea muncii grăbește organizarea ierarhică a societății pe clase (conducători, meșteșugari, preoți, sclavi) și determină tendințele de expansiune și invadare a altor teritorii.

Epoca bronzului începe în 1700 î.Hr. și indică extinderea meșteșugurilor, a comerțului, preocuparea pentru activități războinice și pentru ridicarea monumentelor de cult.

Din anul 800 î.Hr. omenirea intră în *Epoca fierului*, care permite extracția de minereuri și de sare. Cultul morților determină uciderea femeilor și a sclavilor la moartea bărbatului, iar mormintele comandanților și ale celor bogați sunt amplasate pe lângă

---

¹ H. Kinder, W. Hilgemann, *Atlas de istorie mondială*, vol. I, Ed. Rao, București, 2001, p. 11.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

fortificații. Strategia de apărare a colectivității impune confecționarea de arme și organizarea războinicilor. Religia încurajează sacrificiile prin uciderea tuturor celor apropiați conducătorului. Se practică alungarea duhurilor păgubitoare prin vrăjitorie. În *Epoca bronzului*, primele popoare nomade care s-au format în stepele răsăritene, cimerienii și sciții, pornesc spre Asia Mică și Asiria, trec de-a lungul Dunării și ajung în Estul Germaniei. Periodicitatea actelor de invazie a determinat dezvoltarea economiei (creșterea animalelor domestice), adoptarea măsurilor de apărare, practicarea credinței în zei și înhumarea morților în „*mobile mortuare*”. Activitatea de organizare are la bază reprezentarea necesității apărării vieții, a menținerii legăturilor dintre părinți și copii, precum și a asigurării protecției prin închinarea către o forță superioară omului, bazată pe credința că, între om și acea forță a existat o înrudire și o anumită solidaritate în caz de nevoie (totemism). După 2850 î.Hr. apar Regatele Egiptului ca forme superioare de organizare socială, administrativă și religioasă¹. Apare scrierea hieroglifică prin care se identifică periodizarea fenomenelor naturale și se consemnează evoluția, involuția și revoluția Regatului egiptean. Măsurile de conviețuire umană sunt supravegheate în baza normelor emise de conducătorii supremi. Deși viața celor supuși nu avea o importanță majoră, regulile și principiile elaborate apărau viața, sănătatea, demnitatea și averea stăpânilor în lupta dintre bine și rău, binele fiind ocrotit.

B. FUNDAMENTE TEORETICE ALE COMPORTAMENTULUI UMAN

CAPITOLUL I ERA PRECREȘTINĂ

Sectiunea 1

Reflecții timpurii despre comportamentul uman

Actele libere ale Zeilor – Creatori sau ale Creatorului-Unic au fost suficiente ca lumea să existe. Nemuritori zeii tineri aveau o poziție privilegiată prin limitarea contactului cu lumea exterioară, deși inventaseră marile păcate care au reprezentat o slăbiciune pentru omenire: furtul, omuciderea, adulterul și înșelăciunea². Zeii, temându-se de schimbarea neîncetată a lucrurilor, propun oamenilor reguli și precepte pentru trăirea vieții. Pericolele reale au fost depășite în mod conștient sau inconștient de indivizii puternici. Relația supranaturală cu zeii era exclusă. Lupta cu greutățile vieții va fi recompensată cu plăceri necesare care liniștesc sufletul.

Individul dobândește astfel o conștiință clară despre el însuși, respingând sau acceptând consecințele faptelor săvârșite ca semne ale ursitei (impusă de zei) sau ale menirii individului (ca vocație proprie).

Oamenii recrează lumea zeilor, o personifică, identificând caractere și determinații ideale care sunt aservite sau independente, crude, impulsive sau omenoase. Destinul fiind

¹ *Ibidem*, p. 21.

² H. Diels. *Die Fragmente der Vorsokratiker*, ed. a V- a, 21 B, 11.

hotărât deasupra oamenilor, opțiunile acestora rămân simple ieșiri de neînțeles, independente și apropiate de îndrăzneala de a-i înfrunța pe zeii atotștiutori. Cu timpul, comandanții militari și înțelepții cetăților impun legi, norme și sentințe prin care urmăresc să atragă mulțimea, dar și să mențină raporturile de stabilitate între oameni. Omul nu poate deveni independent în afara limitelor impuse de Creator, sau a regulilor comunității. Credința mulțimii în înlăturarea răului va fi impusă prin forță.

Secțiunea a 2-a

Ideile antichității privind comportamentul uman

§1. Hammurabi. *Hammurabi* din Babilon (1728-1686 î.Hr.) a instituit, printr-un cod de legi (*Codul lui Hammurabi*), principii și soluții judiciare apte să îndrepte comportamentul uman și să facă aplicarea unitară a acestora pe întreg teritoriul babilonian. Legea „talionului” („ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”), aplicarea unor pedepse fizice (biciuirea) sau aplicarea pedepsei cu moartea pentru cazuri grave (prin înecarea condamnatului, prin tragerea în țeapă) au reprezentat proceduri judiciare unitare care au impus legea și au generat respectarea autoritară¹, forțată, a reformării sociale a indivizilor.

§2. Moise. În anul 1250 î.Hr. o parte din triburile israeliților conduse de Moise pleacă din Egipt și se stabilesc în Palestina. Pe Muntele Sinai, Moise reia legământul cu Iahve (după Legământul lui Noe cu Dumnezeu Unic) și, primind Legile, instituie *reguli religioase și reguli juridice* pentru apărarea purității poporului evreu, ales de divinitate². Legile de cult și legile de comportament consacră și apără cauza măreției și generozității sublime a lui Iahve, precum și suprema provocare acceptată de poporul evreu, de a nu se lepăda de credința hărăzită, de a fi fidel pentru a merita această alegere. Se invocă dezvăluirea secretului divin privind facerea lumii și viața primilor patriarhi, drumul evreilor prin deșert, legile și normele de viață și de religie, încurajările și sfaturile date de conducători pentru unificarea celor *douăsprezece triburi* și formarea poporului lui Israel. Prin înmânarea Legilor, Dumnezeu (Iahve) îl învață pe Moise să organizeze viața liturgică „cu sărbătorile și ritualurile sale³”, pentru toți evreii, care sunt considerați egali, deoarece au acceptat aceeași formă de viață, practicând aceleași canoane și jurând să nu se supună unei alte divinități. Legile Lui Moise au imblânzit lumea, deoarece oamenii acceptă să fie considerați egali în fața lui Iahve. Toate legislațiile lumii au preluat sfintele porunci: să nu ucizi, să nu fii desfrânat, să nu furi, să nu mărturisești strâmb⁴.

§3. Regele Solomon. *Regele Solomon* (cca 966-926 î.Hr.) îl urmează pe David la tron și domnește timp de 40 de ani. Înțelepciunea gândirii solomoniene se află în cele peste 200 de sentințe, care se regăsesc în cărțile sacre ale Vechiului Testament, în legendele biblice și în codurile de legi ale multor state.

---

¹ H. Kinder, W. Hil gemann, *Atlas de istorie mondială*, Ed. Enciclopedia RAO, București. 2001, p. 29.

² *Ibidem*.

³ J. Siat, *Marile religii monoteiste*, Ed. Institutul European, 2000, p. 14.

⁴ Biblia sau Sfânta Scriptură, Institutul Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, 1968, p. 90.

§4. Homer și Hesiod. *Homer* (cea 850 î.Hr.) și *Hesiod*¹ (cca 700 î.Hr.) expun cauzele erorilor săvârșite de zei și de către muritori, indicând calea de urmat spre adevăr și spre dreptate. *Eroii*, stăpâniți de o solitudine absolută, determinată de originea lor jumătate zeiească, jumătate omenească, au de ales între sinucidere și căutarea drumului util pentru umanitate. Preceptele lui *Homer* constituie un model de îndrumare religioasă, de strategie, de guvernare și de îndreptare a relațiilor sociale, de impunere a binelui public și privat, omul urmând să învețe de la zei și de la eroi ceea ce este drept, vrednic și de admirat. Zeul poate să facă ce vrea cu omul, pentru că zeul nu este supus destinului și cunoaște sensul vieții acestuia². Eroii homerici cultivă morală războiului acceptată de bărbații puternici care, în calitate de militari, de judecători sau de cărmuitori, acceptă moartea eroică, pentru că au stăpânit destinul în viața cotidiană. Eroii își permit să afirme că sunt în unele momente egali zeilor (care se comportă nechibzuit, capricios și uneori sunt dezvățați), de aceea încearcă să nu le ceară ajutorul. *Hesiod* afirmă că, fără dreptate lumea dispare, pentru că femeile rămân sterpe, iar fără acestea nu se mai pot naște alte ființe³. Lumea este rânduită de legi ferme a căror respectare nu vatamă pe nimeni: cunoașterea de sine, dreapta măsură, respectul față de cuvântul părintesc, comuniunea cu binele și disprețuirea răului.

§5. Eschil, Sofocle, Euripide. *Eschil* (525-456 î.Hr.), *Sofocle* (525-456 î.Hr.), *Euripide* (480-406 î.Hr.) deplâng soarta Eroului sau a omului, care nu a urmat drumul arătat de Ursită, sau a refuzat să-și caute Destinul. Ursita guvernează viața, astfel că, omul simplu devine când aservit destinului, când liber, impulsiv sau crud cu semenii săi. Legile naturii sunt mai vechi și mai durabile decât legile oamenilor, astfel că oamenii nu rămân credincioși binelui tot timpul. Revoltele populare ruinează pe aristocrați, însă nu pot schimba destinul fiecărui luptător în parte, de aceea plebea trebuie să dea socoteală pentru nesupunere.

§6. Solon. *Solon din Atena* (640-558 î.Hr.) consideră meșteșugurile practicate de oameni de origini diferite necesare, în egală măsură, astfel încât, cel puțin sub acest aspect, ordinea cetății trebuie să se bazeze pe o *solidaritate civică*. Deși *destinul* este cel care rânduieste ordinea lucrurilor în viață, totuși omul trebuie să fie făcut *responsabil* pentru greșelile sale. Prin introducerea „*seisachteia*” (ridicarea, scuturarea poverii) a fost abolit dreptul de zălog al creditorului asupra debitorului, ameliorându-se condițiile de viață ale săracilor. Pentru suferința îndurată de cei nevojnici, vina aparține numai acestora, și nu zeilor, pentru că oamenii i-au susținut pe tiranii asupritori, fiind nedreptățiți de aceștia.

§7. Thales. *Thales din Milet* (cea 624-546 î.Hr.) a gândit că Universul există atât prin voința divină, cât și prin propria sa intenție. De aceea, chiar dacă există o ordine naturală, firească a lucrurilor, intervenția zeilor o poate modifica.

---

¹ Homer în *Iliada* și *Odissea*, Hesiod în *Munci și zile*, în *Theogonia* indică formele de împotrăvire față de soartă și calea de a ști să eviți răul.

² *Filosofia greacă până la Platon*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. XXH.

³ *Ibidem*.

§8. Pitagora. *Pitagora din Samos*, în Asia Mică (580-500 î.Hr.) a spus că sufletul separat de corp devine nemuritor și se reîntrupează în mai multe forme, existând succesiv până la purificarea religioasă. Esența lucrurilor materiale constă în „număr”, care constituie principiul structurii spațiului, legea timpului măsurabil și a subordonării lumii¹. Prin cunoașterea secretului legat de numere, omenirea va deveni mai bună, iar cei care ajung la această taină vor fi conducători.

§9. Heraclit. *Heraclit din Efes* (535-470 î.Hr.) instituie responsabilitatea individului în fața legii, ca formă supremă de guvernare divină și eternă a ființelor și lucrurilor instabile, mereu schimbătoare. *Omul* a înlocuit zeii, astfel că are puterea și voința să înlăture nedreptățile suferite după ce a început să se îndoiască de sprijinul acestora. Omul este ales de zei când impune justiția, menținând anumite rânduieli. Dreptatea devine obiectul rațiunii divine, deoarece Zeus se află la baza multiplelor deveniri².

§10. Hippocrates. *Hippocraies* (420-340 î.Hr.) a afirmat că oamenii nu trebuie să se supună despotismului, ci trebuie să se guverneze singuri prin legi făcute de ei înșiși. *Omul* trebuie înțeles după modul în care s-a integrat în ansamblul naturii, deoarece trupul omenesc este integrat armoniei universale. De aceea, fiecare bolnav este raportat la comportamentul său individual, dar și la specificul general al bolii.

§11. Socrate, Platon, Aristotel. *Socrate*³ (cea 469-399 î.Hr.), *Platon* (cea. 427-347 î.Hr.), *Aristotel* (384-322 î.Hr.) au conceput metode practice pentru delimitarea adevărului de eroare, pentru evaluarea gândirii individuale și pentru păstrarea legilor. *Socrate* consideră că binele, dreptatea, cunoașterea, accidentul, reprezentând entități obiective, trebuie să fie apreciate corect, în sensul ca utilul să fie analog echitabilului. Practicarea unui meșteșug util îndreaptă și schimbă omul. Binele și virtutea politică îndreaptă și îndrumă conduita umană, astfel încât să ajungă la „arta regală” de a trăi bine sau de a-și satisface nevoile. *Platon* afirmă că acțiunile raportate la un scop urmărit sau la binele căutat, diferențiază intenția individului de actul întâmplător⁴. Plăcerea necontrolată de rațiune trezește impulsuri josnice care sunt potrivnice desfătării, deoarece plăcerea se împotrivesc virtuții⁵. Omul curajos îndeplinește fapte diferite față de omul laș, iar ceea ce este considerat divin reprezintă întotdeauna izvor al binelui. Dacă omul este sprijinit pentru realizarea scopurilor bune, pasiunile pot să fie îmblânzite, el având puterea să aleagă între binele real, iar nu aparent și plăcerea vulgară. Însăși existența ființelor este raportată la participarea acestora la bine. Justiția trebuie să aibă o permanentă raportare la simbolul idealului uman, pentru că statul bine organizat reprezintă o adunare a unor idealuri aflate într-o permanentă tensiune măsurată și stabilizată de o anumită ordine⁶. Pentru ca omul să nu comită o eroare de judecată a ceea ce face, trebuie mai întâi să fie conștient, să știe ce face. Spaima rezultă din sărăcia sufletului care nu are tăria să înfrunte disputa cu natura,

¹ P. Janet et G. Seailles, *Histoire de la psychosophie*, Paris. Delagrave, 1930, p. 395.

² Ch. Werner, *La philosophie grecque*, Payot, Paris, 1938, p. 25.

³ H. Kuhn, *Sokrates Ein Versuch über den Ursprung der Metaphysik*, Berlin, 1934, p. 33.

⁴ În *Legile*, Platon afirmă că legiuitorul nu trebuie să facă „două afirmații despre o singură chestiune”.

⁵ P.M. Schuhl, *Platon et l'art de son temp*, Paris, 1933, p. 32.

⁶ H.G. Gadamer, *Plato und die Dichter*, Frankfurt am Main, 1934, p. 213.

omul fiind supus delirului și fricii. Aristotel consideră că lumea este alcătuită din procese sau produse care există dintr-o rațiune precisă, iar lucrurile din natură sunt într-o continuă mișcare a devenirii sau a pierii acestora. Învățarea sensurilor lucrurilor se face prin experiență, astfel că mila trebuie înlăturată prin milă, frica prin frică și entuziasmul religios prin entuziasm. Educația tinerilor trebuie să se realizeze în dreapta rațiune, care urmează calea mijlocie (aurea mediocritas). Oamenilor de stat le revine întreaga răspundere pentru educarea și îndreptarea tinerilor către virtute.

§12. Protagoras, Hippias. Mișcarea sofistă reprezentată de *Hippias* (cca. 485-415 î.Hr.) și *Protagoras din Abdera* (481-411 î.Hr.) afirmă că „*omul este măsura tuturor lucrurilor*”, adevărul fiind perceput atât de individul superior, cât și de individul aflat în clasele de jos¹. Pentru *Protagoras* lumea nu poate să fie cunoscută, deoarece simțurile reflectă în mod diferit, de la om la om, realitatea. Cu toate acestea oamenii au puterea de judecată potrivită pentru adoptarea legilor și a tuturor lucrurilor. Legea instituită este bună, astfel că trebuie să fie respectată de întreaga comunitate, omul care o respectă fiind bun, pe când omul care o încalcă este rău și trebuie să fie îndreptat. Propovăduind virtutea ființei umane, prin raportarea la „omul colectiv”, determinat de unele cauze, condiții și limite ale vieții, Protagoras a fost numit de Pericle să întocmească un cod de legi pentru colonia ateniană Thurioi². Acesta impune principiul orientării colectivităților umane spre binele colectiv, omul având posibilitatea atât prin rațiune, cât și prin limbaj să fie util și eficient cetății, doar prin adoptarea măsurilor avantajoase colectivității, care a acumulat experiență socială.

§13. Gorgias. *Gorgias* din Leontium – Sicilia (484-396 î.Hr.) consideră că, prin cuvântul educatorului, omul este îndreptat spre acceptarea formării sale ca susținător al valorilor umane universale. Arta convingerii va transforma cugetul celui mai rău om, astfel încât, prin găsirea adevărului, acesta să adere la un comportament ideal.

§14. Marcus Tullius Cicero. *Marcus Tullius Cicero* (106-43 î.Hr.)³ a elaborat regulile necesare pentru triumful omului de stat și a stăruit în formarea unei educații bazate pe înțelegerea sensului și a rostului sacrificiului individului pentru binele public.

§15. Seneca. *Lucius Aenneus zis Seneca* (circa 4-65 î.Hr.) afirmă că „*beția nu creează viciile, ea le face să izbucnească, impudicul își dă în vileag boala, violentul nu-și stăpânește nici limba nici mânia, crește trufia obraznicului, cruzimea violentului, răutatea pizmașului, întrucât vicile se extind și se dezvoltă firii umane*”. Lumea va rămâne necunoscută dacă omul refuză să se cunoască pe sine. Pentru că are o singură viață, omul trebuie să se poarte astfel încât să nu i se impute că a trăit degeaba, dacă nu a vrut și nu a putut să facă bine. Iată de ce omenirea este veșnic recunoscătoare doar celor care au ajutat-o să se îndrepte. Nimeni nu va obosi făcând lucruri bune, de vreme ce, peste lume, urmează mereu mai binele.

---

¹ J. Burnet, *Greek Philosophy, Part. I*, 1914, p. 39. Prin maxima **homo-mensura** se indică îndoiala privind existența zeilor.

² Oxford, *Dicționar de filosofie*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1999. p. 330.

³ Cicero, *De oratore*, Ed. Bohn, cartea a III-a, p. 330.